

Desiderius Erasmus Johann Christoph Friedrich Bährens

**Desiderii Erasmi Roterod. Colloquia Familiaria Excerpta : In Usum Ord. IV.
Paedagog. Meinertshagens. Edidit**

Halae Saxonum: Typis Et Impensis I.C. Hendelii, MDCCLXXXVII

<http://purl.uni-rostock.de/rosdok/ppn175282122X>

Druck Freier Zugang

Sec. V.

496.

Vccv
496.

DESIDERII ERASMI
ROTHEROD.
COLLOQUIA
FAMILIARIA

EXCERPTA.

IN USUM

ORD. IV. PAEDAGOG. MEINERTSHAGENS.

EDIDIT

IO. CHRISTOPHOR. FRIDERIC.
BAEHRENS,

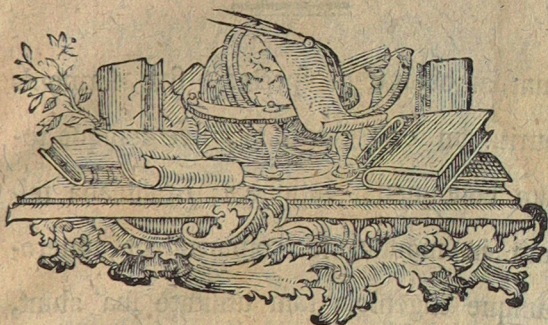
PHILOSOPHIAE DOCTOR ET PAEDAGOGII
MEINERTSHAGENSIS IN COMITATU
MARCANO DIRECTOR.

HALAE SAXONUM,

TYPIS ET IMPENSIS I. C. HENDELII.

MDCCLXXXVII.

GR. HERTZOGL.
MECKLENBURG
SCHWERIN:
REGIERUNGS-
BIBLIOTHEK

LECTURIS

S.

Quod colloquia nonnulla *Erasmi*,
de bonis literis immortaliter meriti, typis
repetenda curavimus, id eo factum est
consilio, ut Langianas nugae de puerorum
manibus excuteremus. Etenim, si re-

A 2

rum

rum amoenitatem spectes, sive sermonis puritatem et elegantiam, sive denique totam colloquendi rationem; Erasmiāna mirum in modum se commendant, puero- rumque ingeniola tam utilitate sua alunt, quam jucunditate delectant, atque ad accuratam linguae latinae scientiam comparandam invitant. Quibuscunque ergo curae est, ut adolescentuli pure atque eleganter scribere discant: id quod omnes scholarum magistri debemus: eos rogatos volo, ut, missis aliorum nugis, haec aliquanto meliora lubentes mecum amplectantur.

I.
M O N I T O R I A.

PAEDAGOGUS. PUER.

Paed. Tu mihi videre non in aula natus, sed in caula, adeo moribus es agrestibus. Puerum ingenuum decent ingenui mores. Quoties alloquitur te quispiam, cui debes honorem, compone te in rectum corporis statum, aperi caput. Vultus sit nec tristis, nec torvus, nec impudens, nec protervus, nec instabilis, sed hilari modestia temperatus: oculi verecundi, semper intenti in eum, cui loqueris: juncti pedes, quietae manus. Nec vacilles alternis tibiis, nec sint gesticulosae manus, nec mordeto labrum, nec scabito caput, nec fodito aures. Vestis item ad decorum componatur, ut totus cultus, gestus et habitus corporis ingenuam modestiam et verecundam indolem prae se ferat.

Pu. Quid si mediter?

A 3

Paed.

Paed. Fac.

Pu. Siccine fatis?

Paed. Nondum.

Pu. Quid si sic?

Paed. Propemodum.

Pu. Quid si sic?

Paed. Hem satis est. Istiuc tene, ne sis inepte loquax, aut praeceps. Nec vagetur animus interim, sed sis attentus, quid ille dicat. Si quid erit respondendum, id facito paucis, ac prudenter, subinde praefatus honorem, nonnumquam et addito cognomento honoris gratia: atque identidem modice flectas alterum genu, praesertim ubi responsum absolveris.

II.

H E R I L I A.

RABINVS. SYRVS.

Rab. Profer ocreas: nam equitandum est.

Syr. En adsunt.

Rab. Probe quidem abs te curatae: totae al-
bent situ. Opinor nec extersas, nec unctas
hoc anno, adeo rigent prae siccitate. Exter-
ge

ge subuvido panno: mox ungè ad ignem diligenter, ac macera, donec mollescant.

Syr. Curabitur.

Rab. Ubi calcaria?

Syr. Adsunt.

Rab. Verum, sed obducta rubigine. Ubi frenum et ephippia?

Syr. Sunt in promptu.

Rab. Vide ne quid desit, aut ne quid ruptum, aut mox rumpendum, ne quid nobis sit in mora, quum erimus in cursu. Propera ad sellarium et hoc lorum cura sarcendum. Reversus inspice soleas, sive calceos equorum, num qui clavi desint, aut vacillent. Quam macilenti sunt equi, quamque strigosi! Quoties abstergis aut pectis illos in anno?

Syr. Immo quotidie.

Rab. Nimirum res ipsa loquitur. Jejunant, opinor, nonnunquam totum triduum.

Syr. Minime.

Rab. Negas tu quidem, sed aliud dicturi sint equi, si loqui liceat: quamquam satis loquuntur ipsa macie.

Syr. Curo sedulo.

Rab. Cur igitur tu habitior equis?

Syr. Quia non pascor foeno.

Rab. Hoc igitur restat.

DE VOTIS TEMERE
SUSCEPTIS.

ARNOLDUS. CORNELIUS.

Arn. Salve multum Corneli, jam toto seculo
desiderate.

Cor. Salve et tu sodalis exoptatissime.

Arn. Jam desperabamus reditum tuum. Ubi
tam diu peregrinatus es?

Cor. Apud inferos.

Arn. Non admodum veri dissimile dicis, adeo
nobis redisti squalidus, macilentus, ac pal-
lidus.

Cor. Immo ab Hierosolymis adsum tibi, non a
profundis manibus.

Arn. Quis deus aut quis ventus te illuc ade-
git?

Cor. Quae res adigit alios innumeros?

Arn. Stultitia, ni fallor.

Cor. Igitur hoc convicii non in me solum
competet.

Arn. Quid illic venabare?

Cor. Ut miser essem.

Arn.

Arn. Isthuc licebat domi. Estne illic, quod tu putes spectatu dignum?

Cor. Ut ingenue fatear tibi, propemodum nihil. Ostenduntur quaedam monumenta vetustatis, quorum mihi nihil non videbatur commentitium et excogitatum ad alliciendos simplices et credulos. Immo ne hoc arbitror illos certo scire, quo loco sita fuerit olim Hierosolyma.

Arn. Quid igitur vidisti?

Cor. Magnam ubique barbariem.

Arn. Nihilo sanctior redis?

Cor. Immo multis partibus deterior.

Arn. Nummator ergo?

Cor. Immo nudior leberide.

Arn. Annon poenitet igitur tam longinquae peregrinationis frustra susceptae?

Cor. Nec pudet, quia tam multos habeo stultitiae meae sodales; nec poenitet, quia frustra jam sit poenitere.

Arn. Nihil ergo fructus refert ex tam difficili peregrinatione?

Cor. Multum.

Arn. Quid tandem?

Cor. Quia posthac vivam suavius.

Arn. An quia jucundum est meminisse laborum actorum?

Cor. Est isthuc quidem nonnihil, sed non in hoc sunt omnia.

Arn. Estne aliud proemium?

Cor. Est sane.

Arn. Quod? effare.

Cor. Magna voluptate, quoties libebit, ipse et me afficiam et alios mentiendo, quoties itinerarium meum recitabo in conciliabulis aut in conviviiis.

Arn. Profecto non tu procul aberras a scopo.

Cor. Deinde non minus capiam voluptatis, quum alios audiam mentientes de rebus, quas nec audierunt unquam, nec viderunt.

Arn. Sed illiberalis est voluptas ex mendaciis voluptatem capere.

Cor. Verum hoc aliquanto liberalius, quam obtreptione vel delectare vel delectari, aut alea tempus et rem perdere. Verum est et alius fructus.

Arn. Quis?

Cor. Si quis erit amicus egregie carus, affinis huic insaniae, eum admonebo, domi maneat: ut nautae solent ejecti naufragio monere navigaturos, quid periculi sit vitandum.

Arn. Utinam mihi monitor adfuisses in tempore!

Cor. Quid? num similis morbus te quoque corripuit? Num afflavit et te hujus mali contagium?

Arn.

Arn. Visi Romam et Compostellam.

Cor. Deum immortalem, quanto mihi solatio est, te contigisse stultitiae meae socium! Quae Pallas isthuc tibi milit in mentem?

Arn. Non Pallas, sed ipsa Moria, praesertim quum domi haberem uxorem integra adhuc aetate, liberos aliquot ac familiam, quae pendebat ex me et opera mea quotidiana alitur.

Cor. Oportuit fuisse seriae rei quippiam, quod te a carissimis tuis distraxerit. Narra, obsecro.

Arn. Pudet dicere.

Cor. Non apud me, qui, ut scis, eodem tenear malo.

Arn. Compotabamus aliquot vicini. Ubi vino incaluerat animus, erat qui praedicaret sibi esse in animo salutare divum Jacobum; erat alter, qui divum Petrum. Illico non defuit unus et alter, qui sponderent se comites fore. Tandem visum est, ut omnes irent simul. Ego, ne viderer parum commodus compotor, pollicitus sum et ipse. Mox agitari coeptum, utro potius iremus, Romam, an Compostellam. Factum est senatus consultum, ut bonis auspiciis utroque postridie profisceremur omnes.

Cor. O grave decretum, dignius quod vino inscriberetur quam aeri.

Arn.

Arn. Ac mox ingens obambulat patera, quam
ubi suo quisque ordine ebibisset, votum fa-
ctum est inviolabile.

Cor. Nova religio; sed num omnibus contigit
reditus incolumis?

Arn. Omnibus praeterquam tribus, quorum
unus in profectione moriens, mandavit nobis
ut suis verbis salutem diceremus Petro et Ja-
cobo. Alter periit Romae, iussitque ut suo
nomine salutaremus uxorem ac liberos. Ter-
tium reliquimus Florentiae valetudinis plane
deploratae. Opinor jam esse apud superos.

Cor. Adeone pius erat?

Arn. Immo nugator maximus.

Cor. Unde igitur isthuc suspicare?

Arn. Quia peram habebat indulgentiis largissi-
mis distentam.

Cor. Audio: sed iter est longum in coelum,
nec satis, ut audio, tutum, ob latrunculos,
qui obsident regionem aëris mediam.

Arn. Verum: sed ille sat erat munitus diplo-
matibus.

Cor. Qua lingua descriptis?

Arn. Romana.

Cor. In tuto est igitur?

Arn. Est, nisi forte incidat in genium aliquem,
qui latine nesciat: tum esset illi redeundum
Romam et novum diploma impetrandum.

Cor.

Cor. Bullae venduntur illic et mortuis?

Arn. Maxime. Sed quando fruemur illa voluptate, quam modo praedicabas?

Cor. Quum erit commodum, adornabimus compotatiunculam, ibi certabimus mentiendo, nosque affatim mutuis mendaciis oblectabimus.

Arn. Age, fiat.

IV.

FRANCISCANI.

CONRADUS, BERNHARDINUS, PASTOR,
PANDOCHEUS, UXOR.

Con. Atqui pastorem decet hospitalitas.

Past. Pastor sum ovium; non amo lupos.

Con. Quo tandem merito sic abhorres a nobis, ut ne testis quidem digneris? Neque enim te gravabimus coena.

Past. Dicam, quia si conspiceretis in aedibus meis gallinam aliquam, aut pullos gallinaeos, cras in concione traducerer apud populum. Hanc soletis referre gratiam communicati hospitii.

Con.

Con. Non omnes sumus istiusmodi.

Past. Sitis cuiusmodi voletis; ego vix sancto Petro fiderem, si tali cultu veniret ad me.

Con. Si ita stat sententia, saltem indica diversorium aliud.

Past. Est in hoc vico diversorium publicum.

Con. Quod habet signum?

Past. In tabula pensili videbitis canem os inferentem in ollam: hoc agitur in culina. Ad abacum rationalem sedet lupus.

Con. Signum inauspicatum.

Past. Fruamini.

Be. Quod genus pastoris hoc est? per illum liceret perire fame.

Con. Si non melius pascit oves, quam nos, oportet esse parum obesas.

Be. In malis rebus opus est bono consilio. Quid fiet?

Con. Perfricanda frons est.

Be. Nimirum inutilis est pudor, quum urget necessitas.

Con. Admodum: sanctus Franciscus aderit nobis.

Be. Pro fortuna.

Con. Non expectabimus Pandochei nostri responsum pro foribus, sed recta irrumpemus in ipsum vaporarium, ne facile patiemur nos ejici.

Be.

Be. O facinus impudens!

Con. Hoc satius, quam noctem agere sub dio,
ac perire frigore. Interim depone pudorem
in sacculo, cras resumturus, ubi videbitur.

Be. Scilicet, sic res ipsa suadet.

Pan. Quod animantium genus hic video?

Con. Servos dei, filios sancti Francisci, vir
optime.

Pan. An Deus talibus servis delectetur, nescio:
ego mihi nolim multos esse domi.

Con. Quam ob rem?

Pan. Quia ad edendum et bibendum plusquam
viri estis, ad laborandum nec manus habetis,
nec pedes. Ohe! vos estis filii sancti Fran-
cisci? Soletis praedicare eum esse virginem,
et ille habet tot filios.

Con. Spiritus filii sumus, non carnis.

Pan. Infelix genitor ille. Nam quod in vobis
pessimum est, animus est, corpore nimium
valetis.

Con. Tu forte suspicaris nos ex eorum genere,
qui degenerant a progenitoris instituto: nos
sumus observantes.

Pan. Ego igitur observabo, ne quid adferatis
detrimenti. Nam istud genus ego odi pessime.

Con. Quam ob rem? te quaeso.

Pan. Quia circumfertis dentes, nec circumfer-
tis pecuniam. Hoc genus hospitum mihi est
ingratissimum.

Con.

Con. At laboramus vobis.

Pan. Vultis, ostendam vobis, quo modo laboretis?

Con. Ostende.

Pan. Inspicite picturam vobis proximam ad laevam: illic videtis vulpem concionantem, sed a tergo anser collum profert e cuculla. Rursum videtis lupum absolventem confessum, sed prominet pars ovis occultatae sub veste. Videtis simiam assidentem aegroto in veste Franciscana: altera manu praefert crucem, alteram habet in crumena aegrotantis.

Con. Non inficiamur hac veste nonnunquam tegi lupos, vulpes ac simias; sed fatemur etiam saepe tegi porcos, canes, equos, leones ac regulos: quin eadem vestis tegit multos bonos viros. Vestis, ut neminem reddit meliorem: ita nullum reddit deteriorem. Proinde iniquum est, quemquam ex veste aestimare: alioquin tua vestis, qua nonnunquam uteris, esset execranda, quae multos tegit fures, homicidas, veneficos et adulteros.

Pan. De veste cedam, si numeretis.

Con. Rogabimus Deum pro te.

Pan. Ego vicissim pro vobis, operam opera pensans.

Con. Atqui non ab omnibus accipiendum.

Pan. Cur vobis religio est contingere pecuniam?

Con.

Con. Quia pugnat cum professione nostra.

Pan. Itidem cum mea professione pugnat admittere gratuitum hospitem.

Con. At nos cogit regula, non contingere pecuniam.

Pan. At mea regula diversum praecipit.

Con. Ubi est tua regula?

Pan. Lege versus istos:

Hospes, in hac mensa fuerint quum viscera
tensa,
Surgere ne properes, ni prius annumeres.

Con. Nos non erimus tibi sumptui.

Pan. At qui mihi non sunt sumptui, ne quaestui quidem sunt.

Con. Deus abunde pensabit, si quid officii nobis praestiteris.

Pan. Istis verbis non alo familiam.

Con. Abdemus nos in angulum vaporarii, neque cuiquam erimus molesti.

Pan. Non fert tales homines hoc vaporarium.

Con. Itane nos ejicis, fortassis hac nocte devorandos a lupis?

Pan. Lupus lupinam non est, ut nec canis caninam.

Con. Crudelis esses, si hoc faceres Turcis: quales sumus, homines sumus.

B

Pan.

Pan. Surdo canitis.

Con. Tu molliter foves corpus tuum, nudus recubans post vaporarium; et nos extrudis frigore nocturno perituros, etiamsi pareant lupi.

Pan. Sic vixit Adam in Paradiso.

Con. Vixit, sed innocens.

Pan. Et ego innocens.

Con. Fortassis detracta syllaba prima. At vide, si tu nos nunc extrudis e Paradiso tuo, ne Deus te non recipiat in suum.

Pan. Bona verba.

Ux. Mi vir, tot tua malefacta saltem hoc beneficio pensa: patere hos hac nocte testro nostro uti: sunt viri boni, senties quaestum hic fieri uberiores posthac.

Pan. Ecce deprecatricem; suspicor convenire inter vos.

Ux. Hau! non ita est. Sed cogita quoties peccaris alea, temulentia, rixis, pugnis, saltem hac elemosyna redime tua peccata, ne ejicias hos, quos optaris tibi adesse morienti. Scurras et saniones recipis saepenumero; et hos extrudis!

Pan. Unde ista concionatrix nobis? Abi tu et cura rem culinariam.

Ux. Id quidem fiet.

Be. Mitescit et sumit indusium lineum, spero fore recte.

Con.

Con. Et mensam interbunt pueri. Bene habet, quod nulli veniant hospites; alioqui nobis erat exulandum.

Be. Feliciter cecidit, quod e proximo oppidulo retulimus nobiscum lagunculam vini, et agni coxam assam: alioquin hic, ut video, ne foenum quidem impertisset nobis.

Con. Jam accubuerunt pueri: adjungamus nos in mensae partem, sic tamen, ne cui incommodemus.

Pan. Vobis imputandum arbitror, quod hodie nullum habeo convivam praeter domesticos et vos inutiles.

Con. Nisi frequenter hoc accidit, imputa nobis.

Pan. Frequentius quam vellem.

Con. Noli laborare; vivit adhuc Christus, qui non deseret suos.

Pan. Audivi vos dici Evangelicos, et Evangelium prohibet per viam circumferri peram aut panes: vos manicas habetis pro pera, ut video, nec panes modo circumfertis, verum etiam vinum et delicias carniū.

Con. Fruere nobiscum, si libet.

Pan. Meum vinum ad istud collatum, vappa est.

Con. Gusta et de carnibus; nobis enim superest.

Pan. O felices mendicos! Uxor mea hodie nihil coxit praeter caules et lardum rancidum.

B 2

Con.

Con. Communicemus, si videtur, nostros apparatus. Nam nostra nihil refert, quibus vescamur.

Pan. Cur igitur non circumfertis caules et vap-
pam?

Con. Quoniam haec nobis obtrudere malue-
runt, apud quos hodie pransi sumus.

Pan. Gratis pransi.

Con. Maxime. Immo gratias etiam egerunt
et abeuntes his apophoretis onerarunt.

Pan. Unde venitis?

Con. E Basilea.

Pan. Hui, e tam longinquo? Utinam cras velis
nobis concionari! Nam dies est apud nos
festus.

Con. Cui divo?

Pan. Antonio.

Con. Fuit is quidem vir bonus, sed unde dies
festus?

Pan. Dicam. Abundat hic vicus subulcis,
propter vicinum nemus glandiferum. Et per-
suasum est, Antonio delegatam curam ejus pe-
coris: et ideo colunt eum, ne saeviat ne-
glectus.

Con. Utinam vere colerent illum!

Pan. Quo facto?

Con. Sanctissime coluit divos, quisquis imita-
tus est.

Pan.

Pan. Totus hic vicus cras perstrepet compotationibus, saltationibus, lusibus, rixis et pugnis.

Con. Sic Ethnici quondam colebant Bacchum suum. Miror autem, si sic cultus Antonius non saevit in homines ipso pecore stultiores. Qualem habetis Pastorem? mutum ac malum?

Pan. Qualis sit aliis, nescio, mihi optimus est: nam hic potat totos dies: neque quisquam plures adducit, aut meliores combibones, magno meo bono; atque adeo demiror illum nunc abesse.

Con. Nos experti sumus parum commodum.

Pan. Quid audio? salutastis hominem?

Con. Ambivimus apud illum hospitium; ille non aliter quam cupos abegit a limine et huc jussit abire.

Pan. Ha, ha, nunc intelligo. Hinc est, quod noluit adesse, quod sciret vos hic futuros.

Con. Estne mutus?

Pan. Mutus? Nemo ille vocalior in vapore; ac strenue boat in templo. Concionantem nunquam audiui. Sed quid pluribus opus? vos ipsi sensistis, ut intelligo, non esse mutum.

VITA RUSTICA.

EUSEBIUS, TIMOTHEUS, ET COMITES.

Quum omnia nunc vident et rideant in agris,
demiror esse, qui fumosis urbibus delectentur.

Tim. Non omnes capiuntur ad speciem florum
aut pratorum vernantium, aut fontium amni-
numve: aut, si capiuntur, est aliud quod
magis juvet. Ita voluptas voluptate veluti
clavus clavo pellitur.

Euf. Tu mihi fortasse foeneratores narras, aut
his simillimos negotiatores avaros.

Tim. Istos quidem, sed non solos, o bone,
immo cum his innumeros alios, usque ad
ipsum sacerdotes ac monachos, qui fere quae-
stus gratia malunt in urbibus, iisque frequen-
tissimis, versari, dogma secuti non Pythagori-
cum aut Platonium, sed coeci cujusdam
mendici, cui dulce erat premi turba homi-
num, quod diceret, illic esse quaelum,
ubi esset populus.

Euf. Valeant coeci cum suo quaestu, nos philo-
sophi sumus.

Tim. Et Socrates philosophus urbes praefer-
bat agris, quod esset discendi cupidus, et ur-
bes

bes haberent unde disceret. In agris esse quidem arbores et hortos, fontes et amnes, qui pascere oculos, caeterum nihil loquerentur, ac proinde nihil docerent.

Euf. Est nonnihil, quod dixit Socrates, si solus obambules in agris. Quamquam, mea sententia, non est muta rerum natura, sed undique loquax est, multaque docet contemplantem, si nacta fuerit hominem attentum et docilem. Quid aliud clamat illa tam amoena naturae vernantis facies, quam opificis Dei sapientiam bonitati parem? Sed Socrates in eo secessu quam multa docet Phaedrum suum, ac vicissim ab eo discit!

Tim. Si tales adessent aliquot, nihil esse possit amoenius rusticatione.

Euf. Libet igitur huius rei periculum facere. Est mihi praediolum suburbanum, non amplum, sed nitide cultum; eo vos in crastinum diem ad prandium voco.

Tim. Plures sumus; exederemus totum praedium tuum.

Euf. Immo totum convivium apponetur herbaceum, ex dapibus, ut inquit Flaccus, inemptis apparatus. Vinum ipse locus suppeditat; pepones, melones, ficos, pira, mala, nuces ipsae pene arbores porrigunt, quemadmodum fit in insulis Fortunatis, si Luciano credimus. Accedet fortassis e corte gallina.

B 4

Tim.

Tim. Age, non recusamus.

Euf. At suam quisque umbram secum adducat, quam volet. Ita quum sitis quatuor, aequabimus numerum Musarum.

Tim. Fiet.

Euf. Unum illud vos praemonitos volo, sibi quisque condimentum suum adferet. Ego cibos duntaxat apponam.

Tim. Quod condimentum narras? piper an saccharum?

Euf. Immo aliud vilius, sed suavius.

Tim. Quodnam?

Euf. Famem. Eam dabit hodie coena tenuis; cras acuet stomachum ambulatiuncula. Et hoc quoque commodi ruscule meo debebitur. Verum ad quam horam libet prandere?

Tim. Ad decimam, priusquam invalescat aestus solis.

Euf. Curabitur.

ALTERO DIE CONVENIUNT CONVIVAE.

Puer. Here, adsunt convivae pro foribus.

Euf. Bonae fidei est, quod venistis mature una cum umbris vestris longe gratissimis. Sunt enim quidam inciviliter civiles, qui convivatorem mora sua torquent.

Tim.

Tim. Eo maturius venimus, ut esset otium lustrandi visendique regiam istam tuam, quam audimus undique miris deliciis variam, nusquam non testari domini sui ingenium.

Euf. Regiam spectabilius tali dignam rege. Mihi certe nidulus est, quavis regia gravior. Et si regnat, qui libere vivit ex animi sui sententia, hic plane regno. Sed praestat, opinor, interim, dum culinae praefecta parat holusculum, et adhuc moderatus est solis calor, visere hortos nostros.

Tim. Est alius praeter hunc? Nam hic sane mire cultus blandissimo adspectu statim ingredientes salutat, et comiter excipit.

Euf. Hinc igitur decerpit sibi quisque flosculos ac frondes aliquot. Non idem odor aeque gratus omnibus. Quare sibi quisque deligat. Ne parcite. Nam quicquid hic nascitur, pene publicum esse patior. Neque enim unquam clauditur ostium huius vestibuli, nisi noctu.

Tim. En tibi in ostio Petrus.

Euf. Hunc ego malo janitorem, quam Mercurios, Centauros, aliaque portenta, quae quidam pingunt in foribus suis.

Tim. Isthuc homine Christiano dignius est. Et ecce mox ad dextram ingressus ostendit sacellum perquam elegans. In altari Jesus Christus, suspiciens in coelum ad patrem et spiritum sanctum illinc prospicientes, atque eodem

dextram porrigens, laeva velut invitat et allectat praetereuntem.

Euf. Nec elinguis nos excipit: vides verba?
Ego sum via, veritas et vita.

Tim. Lacto nimirum omine nos salutavit dominus Iesus.

Euf. Sed ne videamur inciviles, fortassis par est, ut illum resalutemus, precemurque, ut, quando ex nobis ipsi nihil possumus, ille sua inaeestimabili bonitate non sinat nos umquam aberrare a via Iesus, sed per veritatem Evangelicam perducatur nos ad vitam aeternam.

Tim. Aequissimum est, et ipsa loci species invitat ad precandum.

Euf. Adest, ut videtis, fonticulus saluberrimis aquis non inamoene scatens, utcunque repraesentans unicum illum fontem, qui coelesti lactice refocillat omnes laborantes et oneratos, et ad quem anhelat anima delassata malis huius mundi, non aliter quam juxta Psalmistam cervus aestuans siti gustatis serpentium carnibus. Hunc gratis haurire licet, quisquis sitit. Video vos invitos avelli ab hoc loco. Sed interim hora monet, ut visamus hunc cultiorem hortum, quem in quadrum cingunt muri regiae meae. Si quid erit visendum intus, a prandio spectabitis, quum solis aestus nos, veluti cochleas, domi cohibebit horis aliquot.

Tim.

Tim. Papae! Epicureos hortos mihi videre videor.

Euf. Totus hic locus voluptati dicatus est, sed honestae, pascendis oculis, recreandis naribus, reficiendis animis, nihil hic nascitur praeter odoratas herbas, nec eas quaslibet, sed eximias duntaxat. Unumquodque genus suas habet areas.

Tim. Nec herbae mutae sunt apud te, quantum video.

Euf. Probe dicis: alii domus habent opulentas, ego loquacissimam habeo, ne quando solus videri possim: id magis etiam dices, ubi totam videris. Ut herbae sunt velut in turmas digestae, ita singulae turmae singula habent vexilla cum inscriptione. Velut amaracus hic: *abstine*, inquit, *sus*; *non tibi spiro*. Quum enim sit suavissimae fragrantiae, sues tamen hoc odore vehementer offenduntur.

Tim. Nihil adhuc vidi hoc fonticulo festivius, qui medius velut arridet herbis omnibus, ac refrigerium illis pollicetur adversus aestum. Sed alveolus hic, qui tanta gratia totam aquam ostendit oculis hominum, hinc atque hinc aequis spatii hortum dirimens, in quo sese utrinque herbae velut in speculo contemplari gestiunt, num marmoreus est?

Euf. Bona verba; unde hoc marmor? E confusis caementis factitium marmor est: coloris candor additus est incrustamento.

Tim.

Tim. Quo tandem sese condit tam amabilis rivus?

Euf. Vide incivilitatem humanam. Postquam hic satis exhilaravit oculos nostros, proluit culinam, ejusque sordes secum defert in cloacam.

Tim. Sed cur tibi virent etiam horti septa manu facta?

Euf. Ne quid hic non vireat. Quidam rubra malunt, quod is color additus virentibus gratiam adjungat. Hic mihi magis arridet, ut est sua cuique sententia, etiam in hortis.

Tim. Sed horti per se amoenissimi jucunditatem propemodum obscurant ambulacra tria.

Euf. In his vel studeo vel obambulo solus, aut cum amiculo confabulans, vel cibum capio, si videtur.

Tim. Columnae paribus intervallis sustinentes aedificium innitens, miraque colorum varietate blandientes, suntne marmoreae?

Con. Ex eodem marmore, quo factus est hic alveus.

Tim. Lepida profecto impostura. Vel dejerasssem esse marmor.

Euf. Quare cave, ne vel credas, vel dejeres quicquam temere. Non raro fallit species. Quod opibus deest, arte sarcimus.

Tim.

Tim. Non tibi sat erat hortus tam nitidus,
tam excultus, nisi pingeres insuper alios
hortos?

Euf. Non capiebat omnes herbarum species
unus hortus. Praeterea bis delectamur, cum
pictum florem cum vivo decertantem vide-
mus, et in altero miramur artificium naturae,
in altero pictoris ingenium, in utroque benigni-
tatem Dei, qui in usum nostrum largitur haec
omnia, nulla in re non mirabilis pariter et
amabilis. Postremo non semper viret hortus,
non semper vivunt flosculi. Hic hortus etiam
media bruma viret et adblanditur.

Tim. At non spirat.

Euf. Sed rursus non eget cultura.

Tim. Tantum pascit oculos.

Euf. Verum; sed hoc perpetuo facit.

Tim. Habet suum et pictura senium.

Euf. Habet; nobis tamen est vivacior, et illi
fere gratiam addit aetas, quam nobis detrahit.

Tim. Utinam hic vanus esses.

Euf. Hoc nemus quod videtis hoc toto pariete
depictum, exhibet mihi varium spectaculum.
Primum quot videtis arbores, tot videtis ar-
borum genera, singulis ad nativam imaginem
non pessime expressis. Quot cernitis aves, tot
videtis avium species, praecipue si quae sint
rariores, et insigni re quapiam nobiles. Nam
anser, gallinas et anates quid attinet pingere?

re? Inferne sunt quadrupedum species, aut earum avium, quae vivunt humi, more quadrupedum.

Tim. Mira varietas, nec quicquam est otiosum. Quodnam hoc novum lacertae genus?

Euf. Non est lacerta, sed chamaeleon.

Tim. Est hic ille longo nomine celebratus chamaeleon? belluam esse credidi leone majorem, quem vincit etiam vocabulo.

Euf. Hic ille est semper hians, et semper jejunos chamaeleon. Haec arbor est caprificus, apud quam solam saevit, alias innoxius. Nam venenum habet, ne contempnas hiantem bestiolam.

Tim. At non mutat colorem.

Euf. Verum; quia non mutat locum: ubi mutarit locum, videbis et colorem alium.

Tim. Quid hic sibi vult tibicen?

Euf. Nonne vides in proximo camelum saltantem?

Tim. Video novum spectaculum, camelus cinaedus est, et simius choraules.

Euf. Sed his singulatim ac per otium contemplandis alias dabitur vel totum triduum, nunc satis erit veluti per transfennam vidisse. In hac regione depictum est ad nativam effigiem, quicquid est insignium herbarum: quodque jure miremini, hic venena, quantumvis praesentanea, tuto non solum spectantur, verum etiam contrectantur,

Tim.

Tim. En scorpius, rarum in hisce regionibus malum, sed frequens Italiae.

Euf. Hic praeter herbas videtis omne serpentium genus. En vobis basiliscus, oculis igneis, ipsis etiam nocentissimis venenis formidabilis. Hic videtis politiam totam formicarum, ad quarum imitationem nos vocat Hebraeus ille sapiens atque etiam Flaccus noster. Hic videtis formicas Indicas, quae aurum egerunt et servant.

Tim. Deum immortalem, cui possit obrepere taedium in hoc theatro versanti?

Euf. Nunc procul tantum spectate tertium parietem. Is habet lacus, amnes et maria, et in his quicquid est insigium piscium. Hic est Nilus, in quo delphinum illum videtis, hominum amatorem, cum crocodilo depugnantem, quo non alius hostis homini capitalior.

Puer. Uxor et famula clamitant corrumpi prandium.

Euf. Jubeto illas esse aequanimes; nos jam accurremus. Lavemus amici, ut puris manibus et animis ad mensam accedamus.

MILES ET CARTHUSIANUS.

Mil. Salve, mi frater.

Car. Salve et tu Germane carissime.

Mil. Vix te agnosco.

Car. Adeone consenui intra biennium?

Mil. Non: sed caput rasum et nova vestis faciunt, ut mihi videaris aliud quoddam animal.

Car. Itane non agnosceres uxorem tuam, si tibi occurreret induta nova veste?

Mil. Non, si tali.

Car. At ego te probe agnosco, cui non solum vestis mutata est, verum etiam facies, totusque corporis habitus. Quot coloribus pictus es? nulla avis aequae variat plumas suas. Adde tonsum verticem, barbam semirasam, silvam, quae supra labrum superius est, perplexam, nec aliter hinc et hinc prominentem, quam solent in felibus pili longiores. Nec una cicatrix foedavit vultum.

Mil. Sic decet redire e bello. Sed dic mihi, erat hic tanta bonorum medicorum inopia?

Car. Quam ob rem?

Mil. Quia nulli commiseris sanandum cerebrum tuum prius, quam in hanc servitutem te praecipitem dares.

Car.

Car. Itane videor insanisse?

Mil. Maxime. Quid erat necesse hic te sepelire ante tempus, quum esset unde commodè viveres in mundo?

Car. At nunc non videor tibi in mundo vivere?

Mil. Non, per Jovem!

Car. Dii! quam ob rem?

Mil. Quia non licet ambulare quo velis. Huic loco, velut caveae, includeris: adde rasuram, vestem prodigiosam, solitudinem, piscium perpetuum esum, ut mirer, te ipsam non verti in piscem.

Car. Si verterentur homines in omnia, quibus vescuntur, tu jam pridem porcus esses. Nam suilla soles delectari.

Mil. Non dubito quin jam dudum poeniteat te instituti: paucos enim comperio, quos non capiat poenitudo.

Car. Hoc illis usu venit, qui se in hoc vitae genus velut in puteum praecipitant: ego descendi sensim et consulto; prius explorato me ipso, perspectaque tota hujus vitae ratione, jam annos natus viginti octo, qua aetate sibi quisque notus esse potest. Quod ad locum attinet, tu quoque loco angusto concluderis, si totius mundi consideres amplitudinem. Nec refert, quam spatiosus sit locus, modo nihil desit ad vitae commoditatem.

C

Multi

Multi raro aut nunquam exeunt civitatem, in qua nati sunt: qui si vetarentur exire, magnopere sibi displicerent, et incesset illis mira libido relinquendae civitatis. Hic affectus vulgaris est, quo ego careo. Imaginor, hic totum esse mundum, et haec tabula mihi totum terrarum orbem repraesentat, quem ego cogitatione jucundius simul et tutius perambulo, quam is, qui navigavit ad novas insulas.

Mil. Hic tu propemodum dicis verum.

Car. Rasuram damnare non potes, qui volens tondearis, utique commoditatis gratia. Mihi rasura, si nihil aliud, certe reddit caput purius ac fortasse salubrius. Venetiae quam multi patricii totum etiam caput radunt? Quid autem habet prodigiosum vestis? Nonne tegit corpus? Ad duplicem usum adhibetur vestis, ut depellatur injuria coeli, eaque velet, quae pudor jubet tegi. An non hos usus praebet haec vestis? Sed offendit color. Quis color magis decet omnes Christianos, quam is qui datus omnibus est in baptismo? Dictum est tibi quoque: *accipe vestem candidam*. Haec itaque vestis admonet me, quid promiserim in baptismo; nimirum innocentiae perpetuum studium. Porro solitudinem si vocas turbae fugam; hoc exemplum est non nostrum, sed veterum prophetarum, atque etiam philosophorum ethnicorum

et

et quibuscunque bonae mentis cura fuit. Immo poëtae, astrologi, ac similibus artibus dediti, quoties aliquid magni ac supra vulgus hominum moliuntur, secessum quaerere solent. Cur autem voces hanc solitudinem? unius amicali confabulatio pellit solitudinis taedium. Hic habeo sodales omnium rerum plus quam sedecim. Ad haec intervísunt amici crebrius quam vellem, aut expedit; et tibi videor in solitudine vivere?

Mil. At non semper licet cum his confabulari.

Car. Nec semper expedit; atque hoc jucundior est confabulatio, quod voluptatis gratiam augeat interrupta copia.

Mil. Non pessime conjectas. Nam mihi quoque suaviores sunt carnes, revoluta pascha post, quadragesimam.

Car. Nec interim tamen, quum maxime videor solus, desunt mihi confabulones longe festiviores ac suaviores istis vulgaribus congerronibus.

Mil. Ubi sunt?

Car. Vides hic codicem Evangelicum? in hoc mecum fabulatur ille, qui olim additus facundus comes in via duobus discipulis proficiscentibus in Emauntem, effecit, ut non sentirent itineris laborem, sed sentirent dulcissimum cordis ardorem, inhiantes mellitis illius sermonibus. In hoc mihi loquitur Paulus, in hoc Esaias, caeterique prophetae. Hic me-

cum confabulatur dulcissimus ille Chrysostomus, hic Basilius, hic Augustinus, hic Hieronymus, hic Cyprianus, caeterique non minus eruditi quam facundi doctores. An nostros illos tam amoenos confabulones, quos cum his conferas? An in tali sodalitia, quod mihi nunquam non adest, reputas obrepere posse solitudinis taedium?

Mil. Mihi hi frustra loquerentur, non intellecturo.

Car. Jam quid refert, quibus hoc corpusculum solatur? Cui minimo satis fit, si juxta naturam vivamus. Uter nostrum habitior? tu, qui vesceris perdicibus, phasianis et capis; an ego, qui vivo piscibus? Reddidi tibi rationem mei consilii; nunc quaeso, ut mihi vicissim tui consilii rationem reddas, dicasque ubi cessarint omnes boni medici, quum relicta domi uxore juvencula et liberis proficisceris in militiam, vili salario conductus, ad jugulandos homines, idque tui quoque capitis periculo. Neque enim tibi res erat cum fungis aut papaveribus, sed cum armatis viris. Utrum vero putas infelicius, jugulare Christianum hominem ob mercedulam, a quo nunquam sis laesus; an te ipsum simul, et corpus, et animam, in aeternum exitium mittere?

Mil. Fas est occidere hostem.

Car.

Car. Fortassis est, si impetat patriam tuam.

Tum pium videri potest, pugnare pro liberis et uxore, pro parentibus et amicis, pro aris et focis, pro tranquillitate publica. Quid istud ad tuam militiam mercenariam? Ego, si perisses in hoc bello, non redemissem animam tuam vitiosa nuce.

Mil. Non?

Car. Non. Ita me Christus bene amet. Jam utrum existimas durius, obedire bono viro, quem nos Priorem vocamus, qui vocet ad preces, ad sacram lectionem, ad doctrinam salutarem, ad psallendum Deo; an obedire barbaro cuiuspiam centurioni, qui saepe magnis ac nocturnis itineribus vocet quo lubet, ac revocet; qui bombardarum ictibus objiciat; qui jubeat te stare loco aut occisurum aut occidendum?

Mil. Minus narras, quam res habeat, malorum.

Car. Si quid ego deflexero a disciplina hujus instituti, poena est admonitio, aut aliud leve quiddam: tibi, si quid committas adversus leges imperatorias, aut pendendum est, aut nudo inter intentatas in te lancearum cuspides eundum. Nam plecti capite, beneficium est.

Mil. Non possum refragari veris.

Car. Jam cultus iste satis indicat te non multum nummorum referre domum.

Mil. Nummorum mihi jam pridem ne pilus quidem fuit; immo multum aeris alieni conflavi.

Proinde huc deflexi, ut me instruas viatico.

Car. Utinam huc deflexisses, cum properares in sceleratam istam militiam! Sed unde tanta nuditas?

Mil. Rogas unde? Quidquid ex salario, quidquid ex praedationibus, sacrilegiis, rapinis, furtis parare licuit, id totum absolvebatur in vina, scorta et aleam.

Car. O te miserum! Et interim uxorcula, cujus gratia Deus iussit relinqui patrem et matrem, domi moerebat deserta cum parvis liberis.

Mil. Hoc fallebat sensum malorum, quod innumeros haberem malorum socios.

Car. Quin illud vereor, ne uxor te non agnoscat.

Mil. Qui sic?

Car. Quia sic cicatrices pinxerunt tibi novam faciem. In fronte quam fossam habes? videtur tibi exsectum fuisse cornu.

Mil. Immo, si rem noffes, gratulareris mihi hanc cicatricem.

Car. Quam ob rem?

Mil. Minimo minus aberat, quin perierim.

Car. Quid erat mali?

Mil. Cuidam tendenti rupta est balista chalybea; ejus fragmentum insiliit in frontem.

Car.

Car. Et in bacca cicatricem habes palmo longiorem.

Mil. Hoc vulnus accepi in pugna.

Car. Bellica?

Mil. Non: inter aleam ortum est dissidium.

Car. Jam et in mento video nescio quid gemmarum.

Mil. Nihil est.

Car. Suspikor tibi contractam scabiem, quam vocant Hispanicam.

Mil. Recte divinas, mi frater. Tertium ea laboravi usque ad vitae periculum.

Car. Unde hoc mali accidit tibi, ut sic incurvus incedas, quasi eises nonagenarius?

Mil. Morbus ita contraxit nervos.

Car. Nec hic magnificam passus es metamorphosim. Antehac eras eques, nunc ex centauro factus es animal semireptile.

Mil. Haec nimirum est alea Martis.

Car. Immo haec est insania tuae mentis. Quas vero manubias uxori tuae, liberisque tuis referes domum? lepram? Istud malum adfricabis iis, qui tibi debuerant esse carissimi: et ipse per omnem vitam putre cadaver circumferes.

Mil. Quaeso te, frater, ut desinas: satis maiorum est, etiamsi non accedat objurgationis molestia.

C 4

Car.

Car. Quotam autem malorum partem commemoravi? ista corporis duntaxat sunt. Jam animam vero qualem reportas, quanta scabie putrem, quot vulneribus fauciam?

Mil. Tam puram refero, quam est cloaca aut latrina publica.

Car. Vereor ne multo pejus oleat apud Deum et angelos ejus.

Mil. Sed jam rixae satis est; dic aliquid de faciendi viatico.

Car. Mihi nihil est quod dem, experiar quid velit Prior.

VII.

BENE PRECANDI FORMVLAE.

I. Convivis.

Sit felix convivium. Bene sit universo coetui. Precor omnia laeta vobis omnibus. Deus bene fortunet vestrum convivium.

2. Ster-

2. Sternutanti.

Sit faustum ac felix. Servet te Deus. Sit salutiferum. Bene vertat Deus.

3. Cubitum eunti.

Opto tibi noctem prosperam, pater. Precor tibi noctem placidam. Contingat tibi felix somnus. Det Deus placidam quietem. Det somnum absque somniis. Faxit Deus, ut aut placide dormias, aut feliciter somnies. Sit tibi fausta nox. *Resp.* At ego tibi, quando gaudere soles lucro, pro una fausta mille precor faustissimas.

4. Surgenti.

Precor ut hic dies tibi illuxerit candidus. Precor ut hic sol tibi felix surrexerit. *Resp.* Tantundem tibi reprecor. Sit felix exortus hujus diei, et sit utrique nostrum prosperissimus.

5. Proficiscenti.

Opto tibi felicem cursum et recursum feliciorum. Faxit Deus, ut itinere hoc feliciter peracto, brevi tibi prosperum reditum gratulemur. Contingat tibi feliciter navigare et renavigare. Sit iter laetum, reditus laetior. Utinam

ista profectio tibi succedat ex animi tui sententia. Utinam tibi tam jucunda sit ista profectio, quam nobis erit interim molestum tui desiderium. Bonis auspiciis solvas ancoram.

6. Matrimonium ineunti.

Precor, ut hoc matrimonium voluptati sit omnibus modis.

7. Mulieri grāvidae.

Faxit Deus, ut feliciter parias: ut maritum pulchra prole facias parentem. Faxit Deus, ut feliciter fias mater. Donet tibi Deus felix puerperium.

8. Novum annum ineunti.

Precor, ut hic annus tibi laetis auspiciis ineat, laetioribus procedat, laetissimis exeat, ac saepius recurrat semper felicior. *Resp.* Et ego tibi vicissim multos annos felicissimos precor.

9. Auspicanti quippiam.

Sit felix et faustum reipublicae. Bono sit omnibus, quod instituis. Bene vertat, quod agis. Bene fortunet Deus tuos labores. Faveat Deus tuis conatibus. Quaeso, ut, quod instituisti,

tuisti, Deo bene fortunante feliciter absolvas. Bene fortunet Christus Opt. Max. quod in manibus est. Feliciter cedat, quod instituisti. Feliciter exeat, quod aggressus es. Christus bene coepta secundet. Deum Optimum Maximumque precor, ut istud consilium, quam est honestum, tam sit et felix. Bonis avibus coepta res melioribus exeat.

10. In valedicendo.

Valete omnes. Bene vale. Cura, ut quam rectissime valeas. Valetudinem tuam cura diligenter. Jubeo te bene valere. Jam me tempus alio vocat; tu valebis. Valete quam optime. Vale pancratice, aut si mavis athleticè. Vale, ut dignus es. In hoc biduum valebis. Numquid vis? Est aliud, quod me velis? *Resp.* Nihil nisi ut prospere valeas. Age curam valetudinis tuae. Cura, ut sit mens sana in corpore sano. *Resp.* Dabitur quidem opera. Valebis tu quoque. Tibi vicissim precor prosperam valetudinem.

11. Reducem quomodo salutare oporteat.

Salvum te advenire gaudemus. Sospitem adesse, volupe est. Te nobis redditum esse, voluptati est. Gratulamur tibi felicem reditum.
Gra.

Gratia Deo, quod nobis incolumis redieris. Quo molestius nobis fuit tui desiderium, hoc redditus conspectus tui iucundior est. Gratulamur et tibi et nobis, quod vivus et valens nobis restitutus sis. Hoc redditus tuus est nobis iucundior, quominus expectatus. *Resp.* Ego vicissim laetor, quod incolumis vos incolumes offenderim.

VIII.

REGULAE DE SALUTANDO.

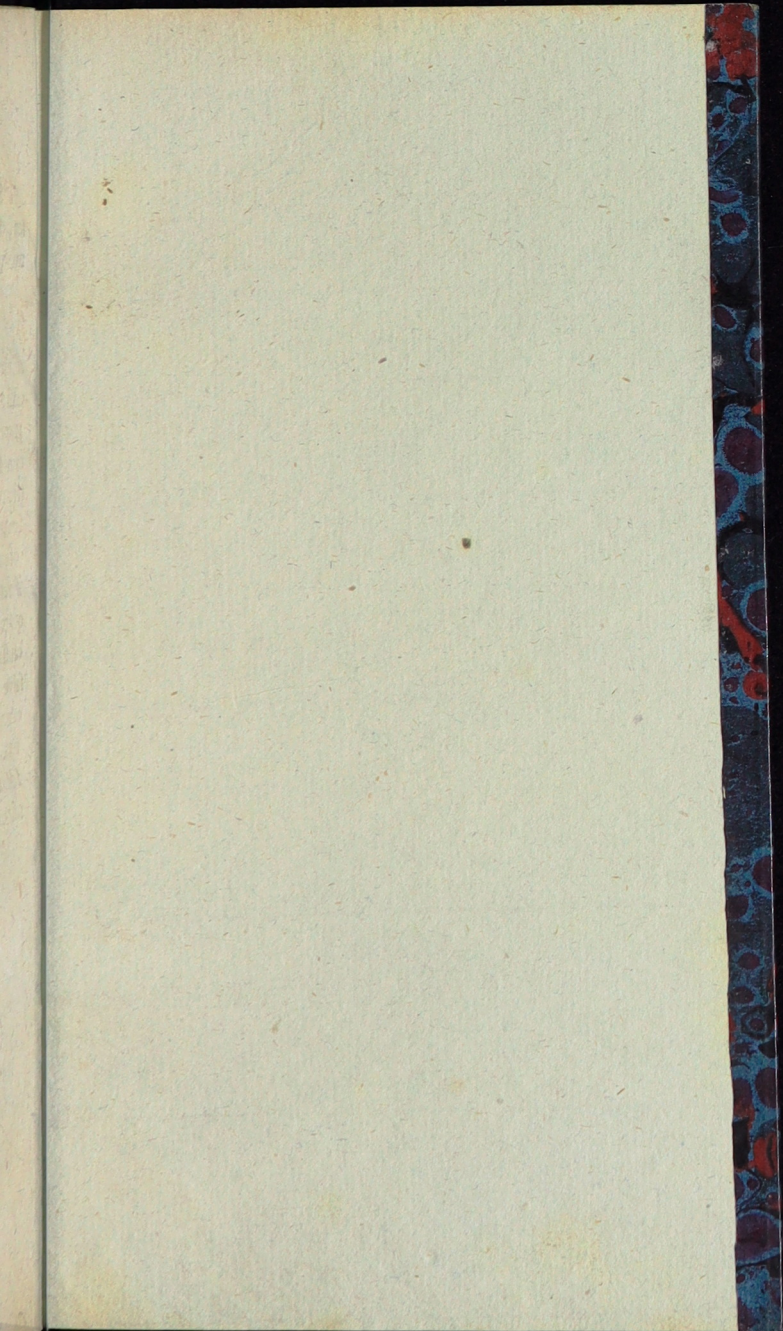
Non temere docet quidam, ut salutemus libenter. Comis enim et blanda salutatio saepe conciliat amicitiam, inimicitiamque diluit: certe mutuam benevolentiam alit augetque. Quidam usque adeo agrestes sunt, ut vix salutati resalutent. Nonnullis hoc vitii conciliavit educatio verius, quam natura.

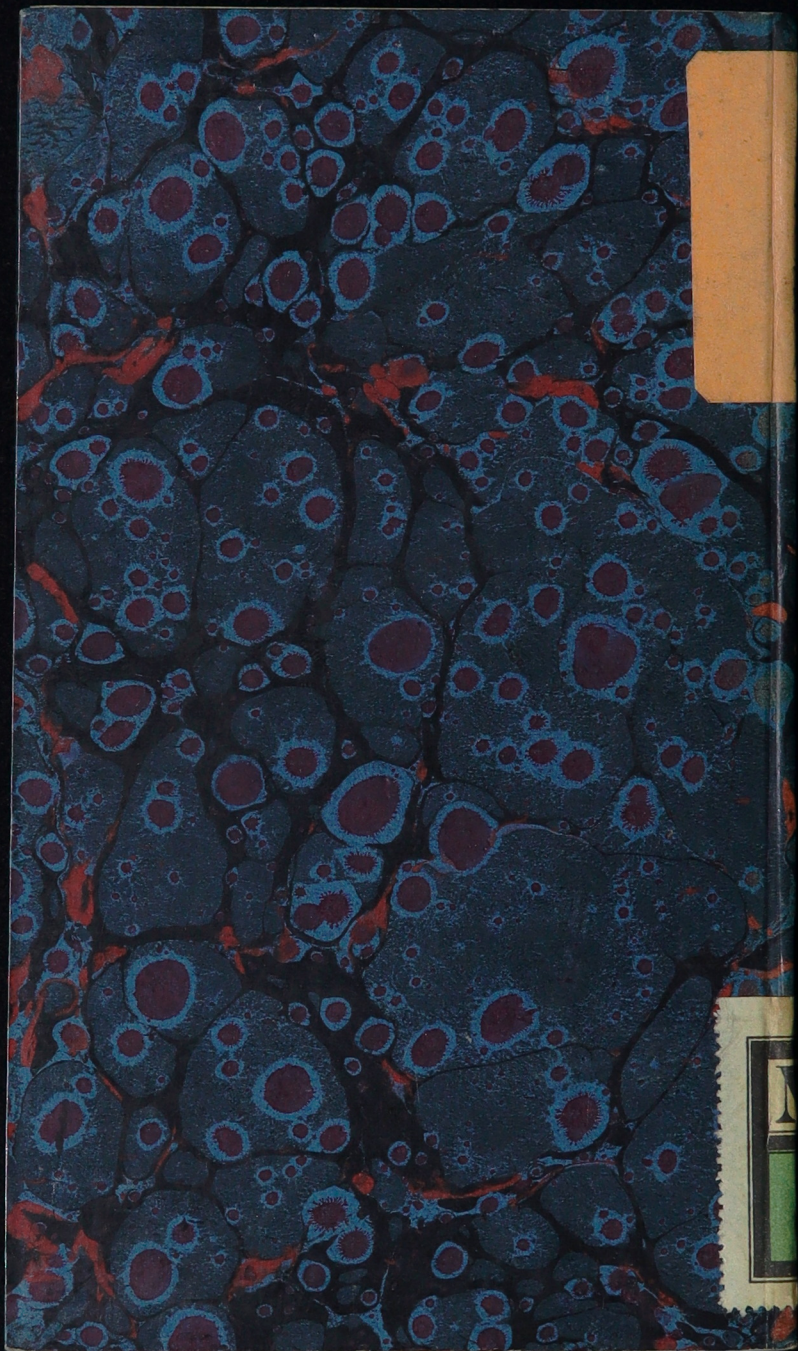
Urbanitatis est salutare obvios, aut eos, qui nos adeunt, aut quos adimus ipsi colloquendi gratia. Item operis aliquid agentes, coenantes, prandentes, sternutantes. Oscitantes vero, singultientes, tussentes salutare, hominis est plus fatis urbani.

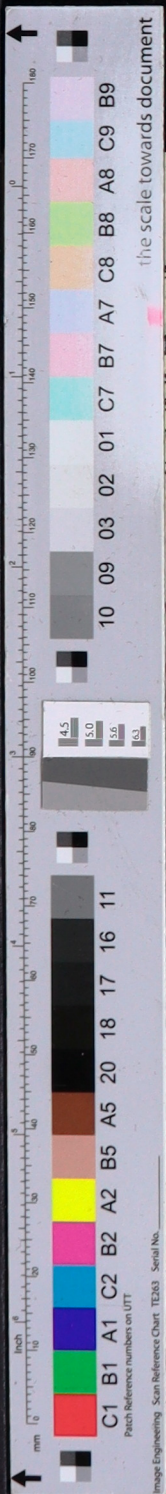
Salve

Salve pater, salve matercula, salve mi frater, salve praeceptor observande, salve multum mi patruæ, salve dulcissime nepos.

Urbanum est, reddere cognationis aut affinitatis titulum, nisi quum habent aliquid odii: tum enim praestat, abuti minus quidem propriis, sed plausibilioribus: veluti quum novercam salutamus matrem: privignum, filium: vitricum, patrem: sororis maritum, fratrem: fratris uxorem, sororem. Idem in aetatis aut officiorum titulis faciendum. Gratius enim fuerit, si senem, patrem aut virum eximium salutes, quam aetatis cognomine; etiamsi olim honoris causa dicebatur: ὦ γέρον. Salvè praefecte, salve tribune. Non autem, salve caligarie, aut calcearie. Salve adolescens, salve juvenis. Senes, ignotos adolescentes filiorum cognomento salutant, adolescentes vicissim illos patres aut dominos.

the scale towards document

37

petat patriam tuam.
pugnare pro liberis
et amicis, pro aris
tate publica. Quid
mercenariam? Ego,
non redemissim ani-

ene amet. Jam utrum
bono viro, quem nos
vocet ad preces, ad
trinam salutarem, ad
dire barbaro cuiquam
gnis ac nocturnis iti-
ac revocet; qui
iciat; qui jubeat te
m aut occidendum?
res habeat, malo-

ro a disciplina hujus
nitio, aut aliud leve
committas adversus
pendendum est, aut
e lancearum cuspides
bite, beneficium est.
i veris.

dicat te non multum
um.

pridem ne pilus qui-
aeris alieni conflavi.

Proia-